

Introduktion

Det är viktigt att inse att islam är en världsreligion som är långt ifrån enhetlig. Precis som inom kristendomen så finns en mängd riktningar som tolkar islam på olika sätt och som också kämpar mot varandra om ”själarna” och om politisk och ekonomisk makt. De två största riktningarna är *sunni-* och *shia-*islam, men det finns många andra, t ex *sufismen*.

Inte heller huvudriktningarna är enhetliga, utan innehåller i sig olika riktningar. Den mycket strikt fundamentalistiska *wahhabismen* (som bl a dominerar i Saudi-arabien) tillhör t ex sunniislam. Det är wahhabismen som fungerat som inspirationskälla för jihadistiska strömningar som al-Qaida, al-Nusra och Islamiska Staten.¹ Det är också främst i stater där wahhabismen är stark (såsom Saudi-arabien och Qatar) som al-Qaida och besläktade rörelser har kunnat få ekonomiskt och annat stöd (vanligen då inte från regeringarna utan från rika privatpersoner).

Men när vi väl konstaterat detta så återstår en hel del problem som i olika grad är gemensamma för många riktningar inom islam och som uppträder i många muslimska länder. Detta hänger samman med att de islamiska huvudriktningarna i större utsträckning än de flesta andra religioner gör anspråk att vara den enda sanna tron som ska genomsyra hela samhället (kraven på s k sharia-lagstiftning, liksom utfärdandet av *fatwor* mot olika företeelser som man inte gillar – t ex dödsdomen mot Salman Rushdie – är uttryck för detta).

Det är denna ”ideologiska grundsten” som Brian Whitaker diskuterar i den följande artikeln.

Lästips: [Islam och islamism](#)

Brian Whitaker²

De flesta arabstaterna har samma ideologi som Isis.

De försöker både äta kakan och ha den kvar

Ur *The Guardian*, 28 oktober 2014

Isis må vara brutallare, men många arabiska regeringar har samma grundinställning som Isis – de hävdar Islams överlägsenhet

¹ Se artikelsamlingen [Jihadister i Syrien](#)

² Artikelförfattaren, *Brian Whitaker*, var tidigare (från 1987) journalist hos brittiska dagstidningen *The Guardian*, vars Mellanösternredaktör han var under åren 2000 – 2007. Numera verkar han som frilansjournalist och författare. Han har skrivit flera böcker om Mellanöstern och religionsfrågor.

Tvång när det gäller religion är den ideologiska grundstenen för Isis och islamistiska rörelser i allmänhet. I tron på att de har en högre kunskap om Guds ändamål för mänskligheten anser sig sådana grupper ha rätt till – och att det till och med krävs av dem – att agera på hans vägnar och bestraffa dem som inte uppfyller de gudomliga önskningarna. Detta innebär naturligtvis inte att de är ute efter makt för egen del utan bara ett sätt att göra världen mer helig.

Att bomba Isis och förbjuda islamistiska rörelser kan leda till att sådana rörelser undertrycks en kort tid, men det tar på intet sätt itu det ideologiska problemet. Om inte frågan om religiöst tvång angrips direkt, och på ett seriöst sätt, kommer de att dyka upp förr eller senare, eller så kommer liknande grupper att inta deras plats.

Trots att trosfrihet är något allmänt accepterat internationellt, något som ingår i Den allmänna deklARATIONEN om mänskliga rättigheter och Internationella överenskommelsen om medborgerliga och politiska rättigheter, är detta långt ifrån fallet i arabvärlden. Detta gäller både styrande och samhället mer allmänt.

Vad gäller mycket av den offentliga synen i arabvärlden är det inte bara godtagbart, utan dessutom rätt, att diskriminera personer som har en ”felaktig” tro eller de som har icke-ortodoxa uppfattningar. Att införa religiös lagstiftning är för arabregimerna bara ett sätt att liera sig med Gud och avhjälpa bristen på legitimitet i form av val.

Det leder till ett speciellt problem när det gäller kampen mot ideologiska grupper av Isis karaktär, eftersom många arabregimer – inklusive många av dem som ingår i koalitionen mot Isis – har samma uppfattning som Isis när det gäller tvång inom religionen. Isis är kanske den mest brutala, men i realiteten befinner de sig på samma terräng – att hävda att islam är överlägset och det legitima i religiös diskriminering.

Isis´ benägenhet att avrätta folk på grund av deras tro har likheter i sex arabländer – Kuwait, Qatar, Saudiarabien, Sudan, Förenade arabemiraten och Jemen – där kätteri är ett brott som teoretiskt kan bestraffas med döden. Märkligt nog verkar de tveka när det gäller att omsätta detta i praktiken. På senare tid har det inte förekommit några uppgifter i något av dessa länder om avrättningar på grund av kätteri och enligt USA:s utrikesdepartement har något sådant inte skett på drygt 20 år.

Vid de få tillfällen då en avrättning för kätteri varit möjlig har alla dessa länder valt att hitta ett sätt att undvika frågan.

När exempelvis myndigheterna i Kuwait 1996 stod inför den första frågan om kätteri efter oberoendet då Hussein Ali Qambar, en shiit, som konverterat till evangelisk kristendom och tagit namnet ”Robert” som förnamn. Qambar hade skiljt sig från sin första hustru och hans namn hade dykt upp i domstolarna i samband med frågan om vem som skulle ha rätt till barnen. Enligt islamisk sedvänja gjordes försök att få honom att ändra sig – men utan resultat. Då började islamister att stämma honom och försöka få honom dömd för kätteri.

Det hela hamnade inför domstol och en domare ville få honom dömd till döden. Detta ställde myndigheterna i Kuwait inför fullbordat faktum, eftersom det enligt sharialagarna inte rådde något tvivel om att Qambar var en avfälling. I ett försök att minska spänningarna valde myndigheterna i Kuwait att förse honom med ett pass och låta honom lämna landet i lugn och ro.

En liknande händelse inträffade i Jemen 2000 då Mohammed Omer Haji, en somalisk flykting som övergått från islam till kristenheten, arresterades och anklagades för kätteri. Åter förekom agerande bakom scenen för att undvika att han avrättades, något som ledde till att han fick möjlighet att bosätta sig på Nya Zeeland med hustru och son.

I Sudan dömdes nyligen Meriam Ibrahim till döden för kätteri. På grund av att hennes muslimske far inte varit närvarande i hemmet hade Ibrahim uppfostrats till kristen av sin mor, men i Sudan, enligt islamisk lag, ärver barn sin fars trosuppfattning och därmed klassades Ibrahim officiellt som muslim. Detta innebar att hon formellt var kättare, ansågs för att ha övergett islam och blivit kristen.

Efter en hel del internationella påtryckningar ändrades dödsdomen i en appellationsdomstol. Hon fick lämna fängelset och, precis som i fallen i Kuwait och Jemen, tilläts hon slutligen att lämna landet.

Dessa länder försöker i första hand att få det att fungera på två sätt. Man vill inte avrätta någon på grund av kätteri, eftersom man vet att det kommer att leda till reaktioner internationellt, men de är också oroliga för reaktionerna från religiösa grupper om man försöker avskaffa dödsstraffet.

De här försöken att blanda bort korten och sitta på två stolar har gått ganska bra hittills, men när religiös intolerans växer och med detta religiöst grundade konflikter i olika delar av området, blir de allt mindre hållbara. Så länge som regimerna inte tar klar ställning för rätten till trosfrihet innebär det en legitimering av agerandet från grupper som Isis. Någon gång kommer de att bli tvungna att bestämma sig för om de vill utgöra en del av problemet eller en del av lösningen.

Översättning: Björn Erik Rosin